

РОЗДІЛ 1

Протягом останніх п'яти років Джастін Астрід тричі на тиждень починав свій день із візиту до лікаря Ернеста Леша. Сьогоднішній візит розпочався так само, як і сімсот попередніх сеансів: за десять восьма ранку він піднявся сходами вікторіанського будиночка на Сакраменто-стріт, пофарбованого в яскраво-бузковий та темно-червоний відтінки, проминув вестибюль і піднявся на другий поверх. Джастін опинився у приймальні Ернеста, де освітлення було досить тьмяним. Кімната була просочена насиченим, вологим ароматом італійської кави. Джастін глибоко вдихнув, а тоді налив собі кави в чашку з японської порцеляни, прикрашену намальованим вручну зображенням плодів хурми, сів на жорстку шкіряну канапу зеленого кольору й розгорнув «San Francisco Chronicle» на сторінці з новинами спорту.

Але він не міг читати про вчорашній бейсбольний матч. Тільки не сьогодні. Сталося дещо важливе, і це вимагало урочистої, святкової атмосфери. Він склав газету й перевів свій погляд на двері до кабінету Ернеста.

Рівно о восьмій ранку Ернест поклав теку Сеймура Троттера до своєї картотеки, швиденько проглянув картку Джастіна, навів лад на столі, запахав газету в ящик, заховав чашку, підвівся і, перш ніж відчинити двері, озирнувся, щоб кинути погляд на свій кабінет. Жодних ознак людського життя. Чудово.

Ернест відчинив двері, і якусь мить двоє чоловіків дивилися одне на одного. Цілитель і пацієнт. Джастін тримав свою «Chronicle» у руці; Ернест заховав свою газету глибоко в столі.

Джастін був у темно-синьому костюмі й італійській смугастій шовковій краватці. Ернест — у темно-синьому піджаку спортивного крою та квітчастій краватці від «*Liberty*». Обоє мали по п'ятнадцять фунтів зайвої ваги: у Джастіна зайвий жирок осів на підборіддях та щоках, тоді як в Ернеста виросло черевце, що нависало над паском. Вуса Джастіна закручувалися догори, тягнучись до ніздрів. Охайно підстрижена борідка Ернеста була найбільш акуратною рисою його зовнішності. Джастінове обличчя було напрочуд жвавим, невгамовним, а його очі бігали туди-сюди. Ернест носив окуляри з товстими лінзами і протягом тривалого часу міг не кліпати очима.

— Я пішов від дружини, — мовив Джастін, сівши на своє місце, — учора ввечері. Просто пішов. Провів ніч із Лорою. — Він сказав це спокійно й відсторонено, а тоді замовк і пильно поглянув на Ернеста.

— Отак просто? — тихо запитав той, навіть не кліпнувши очима.

— Отак просто, — усміхнувся Джастін. — Коли я розумію, що слід зробити, то не марную часу.

Протягом останніх кількох місяців їхнє спілкування збагатилося легким гумором. Зазвичай Ернест ставився до цього схвально. Його супервізор, Маршал Стрейдер, якимось сказав, що поява ноток гумору у психотерапії часто є ознакою спільної прихильності.

Але Ернестове «отак просто?» аж ніяк не було гумористичним зауваженням. Слова Джастіна збили його з пантелику. І неабияк роздратували! Він лікував цього чоловіка цілих п'ять років і весь цей час із шкіри пнувся, намагаючись допомогти йому піти від дружини! А сьогодні Джастін мимохить зауважує, що покинув її.

Ернест пригадав їхній перший сеанс і зокрема перші слова Джастіна: «Допоможіть мені покінчити з моїм шлюбом!» Протягом багатьох місяців Ернест ретельно аналізував

його ситуацію. І зрештою дійшов висновку: Джастін таки має розірвати ці стосунки, адже то був найгірший шлюб з усіх, що він будь-коли бачив. За п'ять років він застосував усі можливі психотерапевтичні інструменти, аби допомогти Джастінові піти. Та все було марно.

Ернест був напрочуд упертим психотерапевтом. Ніхто не міг дорікнути йому, що він не докладає всіх можливих зусиль, аби допомогти пацієнтам. Коли йшлося про роботу, більшість колег вважали його надто активним та амбітним. Супервізор завжди намагався його заспокоїти: «Агов, ковбою, пригальмує коня! Спершу підготуй ґрунт — ти не можеш змусити людину змінитися». Та врешті-решт навіть Ернест мав визнати свою поразку. Незважаючи на те, що Джастін йому завжди подобався і він завжди сподівався, що його життя зміниться на краще, Ернест поступово усвідомив, що цей чоловік ніколи не покине дружину, що його неможливо зрушити з місця — надто вже міцно він укорінився, тож протягом усього життя його засмокуватиме болото пекельного шлюбу.

І тоді Ернест почав пропонувати Джастінові ставити перед собою простіші цілі: спробувати покращити поганий шлюб, стати більш самостійним на роботі, розвинути в собі кращі соціальні навички. Ернестові це вдавалося, як вдалося б і наступному психотерапевтові. Але він просто знудився. Терапія ставала дедалі передбачуванішою, і під час сеансів не траплялося нічого надзвичайного. Ернест щосили стримував позіхання й повсякчас поправляв на носі окуляри, аби не заснути. Він більше не обговорював Джастіна зі своїм супервізором і повсякчас уявляв, як одного разу під час розмови запропонує йому звернутися до іншого психотерапевта.

І ось сьогодні Джастін прийшов на сеанс і безтурботно оголосив, що пішов від дружини!

Ернест спробував приховати свої емоції — дістав із коробки серветку «Клеепех» і взявся протирати окуляри.

— Джастіне, розкажіть про це детальніше.

Погана тактика — він одразу це усвідомив. Ернест знову надягнув окуляри та записав у своєму блокноті: «Помилився, попросивши пояснень, — контрперенесення?»

Пізніше на супервізії він перегляне всі нотатки з Маршалом. Та Ернест і сам усвідомлював, що намагатися витягти з пацієнта інформацію — то божевілля. З якого дива саме він має вмовляти Джастіна про це розповідати? Не варто було отак задовольняти свою цікавість. «Нестриманий», — саме так два тижні тому його схарактеризував Маршал. Він сказав би: «Навчися чекати. Джастіну має бути набагато важливіше розповісти тобі про це, аніж тобі його вислухати. А якщо він вирішить не ділитися цим із тобою, ти маєш з'ясувати, навіщо він до тебе ходить, платить за сеанси й водночас приховує важливу інформацію».

Ернест знав, що Маршал має рацію. Утім, він не переймався правильністю техніки, бо то був незвичайний сеанс. Джастін, який так довго «спав», прокинувся й пішов від дружини! Ернест поглянув на пацієнта: йому здалося чи він справді сьогодні має більш рішучий вигляд? Жодних підлесливих кивків, жодної сутулості, пацієнт не совається в кріслі, намагаючись поправити свою білизну. Жодних вагань, жодних вибачень за те, що впустив газету на підлогу коло крісла.

— Гм, хотів би я розповісти більше, але все було надзвичайно просто. Здавалося, я був на автопілоті й просто зробив це. Узяв і пішов! — сказавши це, Джастін замовк.

Ернестові знов забракло терпіння, і він мовив:

— Джастіне, мені потрібні деталі.

— Це пов'язано з Лорою, моєю юною подругою.

Джастін рідко розповідав про Лору, але коли робив це, то зазвичай називав її просто «юною подругою». Ернеста

це дратувало. Та він ніяк не відреагував і продовжував мовчати.

— Знаєте, ми з нею часто бачилися, можливо, я мало про це розповідав. Не знаю, чому я приховував це від вас. Та ми зустрічалися практично щодня: разом обідали, гуляли чи йшли до неї, аби побавитися в ліжку. І я дедалі більше відчував нашу єдність — із Лорою я почувався вдома. А вчора Лора мимохідь зауважила: «Джастіне, час уже тобі переїхати до мене». І знаєте, — вів далі Джастін, поправляючи вуса, щетинки яких намагалися залізти йому в ніздрі, — я вирішив, що вона має рацію: час *таки* настав.

Лора наказує йому піти від дружини — і він іде. Ернест пригадав нарис на тему спаровування риб, що живуть у коралових рифах. Морські біологи легко ідентифікують домінантних самиць та самців: вони спостерігають, як самка пливе й водночас порушує природний стиль плавання більшості самців, за винятком домінантних. Ось вона, сила жіночої краси, і байдуже, риба то чи жінка! Неймовірно! Лора, юна випускниця університету, просто сказала Джастіну, що йому час піти від дружини, — і він послухався, тоді як він, Ернест Леш, талановитий і глибоко обдарований терапевт, змарнував п'ять років, намагаючись витягти Джастіна з цієї пастки.

— А тоді, — вів далі Джастін, — минулого вечора, коли ми були вдома, Керол полегшила мій вибір, бо, як завжди, поводитися просто жахливо. Вона звинувачувала мене в тому, що я постійно відсутній. «Навіть коли ти тут, тебе тут немає, — казала вона. — Підсунь свій стілець до столу! Чому ти завжди сидиш так далеко? Говори! Поглянь на нас! Коли ти востаннє просто говорив зі мною чи дітьми? Де ти? Твоє тіло тут, але тебе нема!» Наприкінці вечері, коли Керол прибирала зі столу, щосили брязкаючи тарілками, вона додала: «Навіть не знаю, навіщо ти взагалі змушуєш себе приходити додому». І саме тоді, Ернесте, мене й осяяла думка: Керол

має рацію. Жодних сумнівів. *Навіщо я себе змушую?* Я повторив ці слова ще раз: *навіщо я себе змушую?* А тоді просто сказав уголос: «Керол, ти маєш рацію щодо цього, як і щодо всього іншого! Не знаю, навіщо я змушую себе приходити додому. Все правильно». Отож, не кажучи більше ані слова, я пішов нагору й спакував усе, що міг, до першої валізи, яка трапилася мені під руку, а потім пішов геть. Я хотів забрати більше речей, повернутися по іншу валізу. Ви ж знаєте Керол — вона пошматує і спалить усе, що лишилося. Я хотів повернутися по свій комп'ютер, бо вона розіб'є його на друзки. Та водночас розумів: зараз або ніколи. «Якщо ти повернешся до цього будинку, вважай, тобі кінець», — сказав я собі. Я знаю себе і знаю Керол. Я не роззирався навсідч — просто йшов уперед, а перш ніж зачинити за собою двері, обернувся й гукнув, навіть не знаючи, де в той момент була Керол із дітьми: «Я тобі зателефоную». А тоді втік!

Увесь цей час Джастін сидів, нахилившись уперед. Він глибоко вдихнув, виснажено відкинувся на спинку крісла і сказав:

— Ось і все, що я можу вам розповісти.

— І це сталося минулого вечора?

Джастін кивнув.

— Я одразу пішов до Лори і провів усю ніч в її обіймах. Господи, як же мені не хотілося відриватися від неї сьогодні зранку! Це було неймовірно важко, навіть складно описати наскільки.

— А ви спробуйте, — зауважив Ернест.

— Гаразд. Коли я намагався відсунутися від Лори, у моїй уяві зринув образ амеби, яка ділилася на дві частини. Я не згадував про подібні речі з того часу, як ми вивчали їх на уроках біології у старших класах. Подібно до двох половинок амеби ми поступово відділялися одне від одного, аж доки між нами не залишилася тоненька ниточка. А тоді *лусь* — болісне

лусь — і ми роз'єдналися. Я виліз із ліжка, вдягнувся, кинув оком на годинник і подумав: «Ще чотирнадцять годин — і я знову лежатиму в цьому ліжку в обіймах Лори». А тоді я прийшов сюди.

— Оця сцена з Керол минулого вечора... Ви ж багато років цього боялися. Утім, зараз настрої у вас досить-таки піднесений.

— Як я вже казав, ми з Лорою — половинки одного цілого, нам судилося бути разом. Це янгол, подарований мені небесами. Сьогодні ми йдемо на пошуки квартири. Лора має маленьку квартирку-студію на Рашн-Гілл, вікна якої виходять на Бей-Бридж, — чудовий краєвид! Та для нас обох вона замала.

«Подарований небесами!» — Ернест ледве стримався, щоб не розреготатися.

— Якби ж то Лора з'явилася в моєму житті раніше, — вів далі Джастін. — Ми вже говорили про те, яку орендну плату можемо собі дозволити. А сьогодні, йдучи до вас, я почав підраховувати, скільки витратив на терапію. Три сеанси на тиждень протягом п'яти років — це скільки? Сімдесят чи вісімдесят тисяч доларів? Ернесте, не сприймайте це як особисту образу, але я не можу не думати про те, що трапилося б, якби Лора нагодилася багато років тому. Може, я пішов би від Керол ще тоді. І відмовився б від терапії. Можливо, зараз я міг би шукати квартиру з вісімдесятьма тисячами доларів у кишені!

Ернест відчув, як його обличчя заливає гарячий рум'янець. Слова Джастіна дзвеніли у вухах. Вісімдесят тисяч доларів! *Не сприймайте це як особисту образу, не сприймайте це як особисту образу!*

Однак Ернест приховав свої емоції. Він не зіщулився і не намагався себе захистити. І навіть не зауважив, що п'ять років тому Лорі було років чотирнадцять, а Джастін без дозволу

Керол і дупу собі не міг підтерти, не міг дожити до обіду без того, щоб не зателефонувати терапевтові, не міг замовити страви в ресторані, не запитавши думки дружини, та навіть не міг вдягтися зранку, якщо вона не приготувала для нього одяг. І в будь-якому разі рахунки за лікування сплачувала Керол, а не він — вона ж бо заробляла втричі більше. Якби не психотерапія, що тривала п'ять років, він мав би в кишені вісімдесят тисяч доларів! Дідько, та п'ять років тому Джастін не міг самостійно вирішити, до якої кишені їх покласти!

Та Ернест нічого не сказав. Він пишався своєю стриманістю — це свідчило про його терапевтичну зрілість. Натомість він озвучив невинне запитання:

— Ви постійно перебуваєте в такому піднесеному настрої?

— Це ви про що?

— Це непересічна подія у вашому житті. Поза сумнівом, вас мали б охопити найрізноманітніші відчуття.

Та Джастін не дав Ернестові те, що він хотів отримати. Він не надто охоче ділився інформацією, здавався відстороненим і сповненим недовіри. Зрештою Ернест усвідомив, що він має зосередитися не на *змісті*, а на *процесі*, себто власне на *стосунках* між пацієнтом і психотерапевтом.

Процес — це магічний амулет психотерапевта, який стає в пригоді, коли опиняєшся в глухому куті. Це найпотужніший фаховий секрет, процедура, що підкреслює різницю між спілкуванням із психотерапевтом та розмовами з близьким другом. Навчитися зосереджуватися на процесі, на тому, що відбувається між пацієнтом і терапевтом, — то була найцінніша річ, якої він навчився під час супервізії з Маршалом, і найцінніше, чого він навчав своїх резидентів у ролі супервізора. З роками він поступово почав усвідомлювати, що *процес* — це не тільки амулет, який можна застосувати, коли зринають проблеми, а справжнє осердя психотерапії. Однією з найефективніших вправ, що їх йому порадив Маршал,

було зосереджуватися на процесі принаймні тричі під час кожного сеансу.

— Джастіне, — врешті-решт зважився заговорити Ернест, — ми можемо поговорити про те, що сьогодні між нами коїться?

— Га? «Що коїться» — це ви про що?

Опір посилився. Джастін прикидається дурником. Але, міркував Ернест, бунт, нехай навіть і пасивний, це не так уже й погано. Він згадав, як вони годинами боролися з жахливою догідливістю Джастіна — присвячували цілі сеанси боротьбі з його схильністю повсякчас вибачатися й ні про що не просити, навіть не скаржитися на те, що ранкове сонце б'є в очі, не запитувати, чи можна опустити жалюзі. Зважаючи на *все це*, Ернест розумів, що мав би аплодувати Джастіну, підтримуючи такий рішучий крок. Сьогодні ж його завдання полягало в тому, щоб перетворити впертий опір на відкритий прояв емоцій.

— Я про те, як ви почуваетесь під час нашої розмови. Щось змінилося, чи не так?

— А як почуваетесь ви? — поцікавився Джастін.

Отакої — ще одна нетипова для Джастіна фраза. Просто-таки декларація незалежності. «Радій, — подумки мовив до себе Ернест. — Пригадай, як тішився Джеппетто, коли Піноккіо вперше станцював без ниточок!»

— Досить справедливо, Джастіне. Що ж, я відчуваюся далеким і покинутим, неначе з вами трапилося щось важливе. Хоча ні, це зовсім не те. Висловлюся інакше: скидається на те, що *ви зробили щось важливе* і водночас не ділитесь цим зі мною. Так, ніби не хочете бути тут і бажаєте виключити мене з цього процесу.

Джастін схвально кивнув.

— Так і є, Ернесте. Точнісінько так і є. Авжеж, *саме так* я й відчуваюся. Я намагаюся триматися від вас *подалі*. Хочу

зберегти це прекрасне самопочуття. І не бажаю, щоб хтось його зіпсував.

— Невже я це зроблю? Спробую забрати це відчуття?

— Ви вже намагалися це зробити, — мовив Джастін, дивлячись йому просто в очі, чого раніше не траплялося. Ернест запитливо підняв брови.

— Хіба ж не цього ви прагнули, запитуючи, чи я постійно перебуваю в піднесеному настрої?

Ернестові перехопило подих. Овва! Джастін кинув йому справжній виклик. Можливо, зрештою він таки навчився чогось під час терапії! Тепер уже *Ернест* почав вдавати, що нічого не розуміє.

— Про що саме йдеться? — уточнив він.

— *Звісно*, я не перебуваю в піднесеному настрої постійно — мене охоплює ціла гама почуттів, адже я пішов від Керол та моєї родини назавжди. Хіба ж ви цього не розумієте? Як ви можете цього не розуміти? Я покинув усе: домівку, мій ноутбук «Toshiba», дітей, одяг, велосипед, ракетки для ракетболу, краватки, телевізор «Mitsubishi», відеокасети, диски... Ви знаєте Керол, вона нічого мені не віддасть, знищить усе, що мені належить. О-о-ох... — На обличчі Джастіна з'явилася гримаса болю, він зіщулився та обхопив себе руками, неначе отримав сильний удар у живіт. — Цей біль отут, я його відчуваю. Хіба ви не бачите, як він близько? Але сьогодні я хотів забути про це хоча б на один день чи принаймні на кілька годин. А ви цього не бажали. Скидається на те, що вам не сподобалася новина про те, що я нарешті пішов від Керол.

Ернест завмер на місці. Невже його емоції були настільки помітні? А що в такій ситуації зробив би Маршал? Чорт забирай, та Маршал просто *не опинився б* у такій ситуації!

— Хіба не так? — наполегливо мовив Джастін.

— Що не так? — Ернест, мов той оглушений боксер, хапався за суперника, поволі приходячи до тями.

— Ви задоволені моїм учинком?

— Гадаєте, — улесливо мовив Ернест, щосили намагаючись вирівняти тембр свого голосу, — що я не тішуся з вашого прогресу?

— Тішитесь? Щось не схоже, — зауважив Джастін.

— А як щодо вас? — так само м'яко запитав Ернест. — Ви раді?

Цього разу Джастін вгамувався і проігнорував улесливий тон. Годі вже. Ернест був потрібний йому, тож він відповів:

— Радий? Так. А ще наляканий. І рішучий. І водночас вагаюся. Усе переплуталося. Та головне зараз не повертатися назад. Я вирвався, і тепер важливо триматися якнайдалі до кінця життя.

Решту часу Ернест намагався виправити свої помилки, підтримуючи й напучуючи пацієнта:

— Стійте на своєму... не забувайте, як давно ви прагнули зробити цей крок... ви діяли у власних інтересах... і, можливо, це найважливіше з того, що ви зробили у своєму житті.

— Як гадаєте, я мав би повернутися та поговорити про це з Керол? Усе-таки ми прожили разом дев'ять років, тож цей жест був би доречним.

— Спробуймо це уявити, — запропонував Ернест. — Що трапиться, якщо ви зараз підете додому, аби поговорити?

— Хаос. Ви знаєте, що вона може зробити і зі мною, і з собою.

Ернестові не треба було про це нагадувати. Він чудово пам'ятав інцидент, про який Джастін розповів йому рік тому. Однієї неділі кілька партнерів із юридичної компанії Керол мали прийти до них на пізній сніданок, тож рано-вранці Джастін, Керол та їхні діти вирушили на закупи. Джастін, який мав приготувати гостину, хотів подати гостям копчену рибу, бублики та яєчно-бовтанку з цибулею і копченим лососем. Керол сказала, що це вульгарно. Вона й чути про це не хо-

тіла, хоч Джастін і нагадав їй, що половина гостей — євреї. Він вирішив стояти на своєму і почав розвертати автівку в напрямку гастрономічної крамниці. «Ні, сучий сину, ти не смієш цього робити!» — закричала Керол і вхопилася за кермо, намагаючись вивернути його в інший бік. Боротьба, яка тривала посеред інших автомобілів, скінчилася, коли Керол врізалася у припаркований мотоцикл.

То була дика кішка, росомаха, божевільна жінка, яка тиранізувала чоловіка вчинками, які не піддавалися здоровому глузду. Ернест пригадав ще одну автомобільну пригоду, про неї Джастін розповів кілька років тому. Одного літнього вечора вони з дружиною їхали в машині, сперечаючись про те, який фільм вибрати для перегляду — «Іствікські відьми» чи «Термінатор-2». Керол підвищила голос, але Джастін, якого Ернест тоді повсякчас закликав відстоювати свої права, не поступався. Зрештою вона відкрила дверцята автівки (знову-таки вони їхали в потоці інших автомобілів) і сказала: «Ти жалюгідний недоумок, і я не збираюся тут залишатися ані на мить». Джастін схопив її, але вона вп'ялася нігтями в його передпліччя, а коли вистрибнула на дорогу, на його шкірі лишилися чотири глибокі червоні заглибини.

Вистрибнувши з автівки, що їхала зі швидкістю п'ятнадцять миль за годину, Керол зробила три-чотири непевні кроки, врізалася у припарковану машину й перелетіла через неї. Джастін зупинився і помчав до неї, розштовхуючи натовп, що вже встиг зібратися довкола неї. Керол лежала на землі приголомшена й водночас спокійна — панчохи були порвані, коліна скривавлені, на долонях, ліктях та щоках виднілися садна, і, очевидно, вона зламала зап'ясток. Вечір перетворився на жахіття: швидка, кімната невідкладної допомоги, низливі розпитування з боку поліції та медичного персоналу.

Для Джастіна то було жахливе потрясіння. Він усвідомив, що не може перемогти Керол навіть з Ернестовою допомогою.